

Rhydd yr adroddiad hwn fraslun oganlyniadau arolwg cartrefi Cymru wlediga wnaed gan Arsyllfa Wledig Cymru ynystod 2010-11. Dyma'r trydydd mewn cyfres o arolygon cartref sydd wedi'u cynnal gan Arsyllfa Wledig Cymru ac maent yn barhad o'r arolygon blaenorol a wnaed rhwng 2004 a 2007. Mae'r canlyniadau'n darparu gwybodaeth wedi'i diweddarau a data hydredol ychwanegol gan ganiatáu gwaith pellach cymharol fanwl. Mae'r themâu allweddol a archwiliwyd yn yr adroddiad yn cynnwys: ardal leol a demograffeg; y cyd-destun cymdeithasol a chymunedol leol; hapusrwydd a lles; darpariaeth gwasanaeth gwledig, cyflogaeth wledig a'r economi; a'r amgylchedd.

CANFYDDIADAU ALLWEDDOL

- Mynegodd cartrefi yng Nghymru wledig lefelau uchel o foddhad o ran eu preswylfa ar hyn o bryd.
- Yn unol â'r arolygon blaenorol, mae canlyniadau'r arolwg yn amlygu patrwm o sefydlogrwydd y boblogaeth, a oedd yn cydfodoli ochr yn ochr â newid sylweddol yn y boblogaeth a symudedd.
- Roedd un pumed o ymatebwyr yr arolwg yn rhugl yn y Gymraeg, a nododd 9% pellach eu bod yn siarad Cymraeg yn 'eithaf da'.
- Roedd mwyafrif sylweddol o'r trigolion (77%) naill ai'n cytuno'n gryf, neu'n cytuno bod ymdeimlad o gymuned yn eu hardal.
- Roedd 56% o'r ymatebwyr yn cymryd rhan weithredol yng ngweithgareddau'r gymuned a drefnwyd gan grwpiau a chymdeithasau lleol a chenedlaethol.
- Roedd gan bron i hanner o bob cartref (48%) incwm blynyddol llai na £21,000. O'r ffigwr hwn, roedd gan 17% incwm cartref blynyddol llai na £10,000.
- Ar y cyfan, roedd ymatebwyr yn hapus yn gyffredinol gyda darpariaeth y gwasanaethau yn eu hardaloedd lleol, ac eithrio trafndiaeth gyhoeddus a gwasanaethau'r heddlu.
- Roedd 55% o'r ymatebwyr mewn cyflogaeth (naill ai'n llawn amser, yn rhan amser neu'n hunangyflogedig), roedd traean wedi ymddeol, 2% mewn addysg llawn amser, 2% yn ddi-waith, a 3% wedi'u cofrestru â salwch hirdymor.
- Roedd 42% o'r cartrefi yn cael eu cyflogi mewn swyddi gweinyddiaeth gyhoeddus ac amddiffyn, addysg, ac iechyd a

Yr Ymchwil

Gan dîm ym Mhrifysgol Caerdydd ar ran Arsyllfa Wledig Cymru

Cronfa Amaethyddol Ewrop ar gyfer Datblygu Gwledig: Ewrop yn Buddsoddi mewn Ardaloedd Gwledig
The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe Investing in Rural Areas

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

gofal cymdeithasol - rhywfaint o gynnydd ers 2007. Arhosodd y ffigur ar gyfer y sectorau amaeth, hela a choedwigaeth yn gymharol isel, sef 4%.

CEFNDIR A METHODOLEG

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau o arolwg cartrefi yng Nghymru wledig a wnaed gan Arsyllfa Wledig Cymru yn 2010-2011. Dyma'r trydydd mewn cyfres o arolygon cartref a gynhaliwyd gan Arsyllfa Wledig Cymru, gwnaed yr arolygon blaenorol yn ystod 2004 a 2007. Mae'r canlyniadau'n darparu gwybodaeth wedi'i diweddarau a data hydredol ychwanegol sy'n caniatáu gwaith cymharol fanwl pellach, sydd yn taflu goleuni ar amrywiaeth o dueddiadau a phrosesau sy'n effeithio ar gartrefi gwledig yng Nghymru dros gyfnod o amser.

Seiliwyd y diffiniad o Gymru wledig a fabwysiadwyd ar gyfer yr arolwg ar yr hyn a ddarparwyd yng Nghynllun Datblygu Gwledig Llywodraeth Cymru, 2007-2013. Roedd sampl yr arolwg yn cynnwys cyfanswm o 4,062 o gartrefi. O'r rhain, roedd 1,158 yn gyfweiliadau gyda chartrefi a oedd wedi cyfranogi yn arolwg 2007, a oedd yn llunio elfen hydredol yr arolwg. Roedd y cyfweiliadau a oedd yn weddill (2,904 o gartrefi) wedi'u dwyn wrth sampl o rifau ffôn ar hap, a gafodd ei strwythuro gan gwtâu i ardaloedd yr Awdurdod Lleol, ac wedi'u seilio ar ystod o ffactorau gan gynnwys rhyw, oed a gweithgaredd economaidd.

Gofynnwyd i ymatebwyr ddarparu gwybodaeth am eu hunain, eu cartref ac am unigolion eraill a oedd yn byw yn y cartref. Gwnaeth gyfweilwyr ddefnyddio tri math sylfaenol o gwestiwn yn ystod yr arolwg ffôn: aml ddewis neu ddatganiadau agweddol; cwestiynau ffeithiol neu rifedd; a chwestiynau penagored testunol. Hyd y cyfweiliadau oedd tua 30 munud. Cafodd yr holl ymatebwyr yr opsiwn o gynnal y cyfweiliad drwy gyfrwng y

Gymraeg neu drwy gyfrwng y Saesneg.

CANFYDDIADAU

Demograffeg a Strwythur Cartrefi

Mae'r canlyniadau'n nodi bod 24% o gartrefi sampl yr arolwg yn aelwydydd un person; roedd 40% yn cynnwys dau person; roedd 16% o gartrefi yn cynnwys tri person; ac roedd yr 20% a oedd yn weddill yn cynnwys pedwar neu fwy o bobl.

Roedd ychydig yn llai na hanner (49%) o'r holl gartrefi yn berchen ar eu heiddo yn gyfan gwbl, tra bod gan ychydig dros draean (34%) o ymatebwyr forgois. Roedd y cartrefi a oedd yn weddill naill ai'n cael eu rhentu'n breifat (7%) neu drwy landlord cymdeithasol (8%).

Ardal a math o anheddiad

Roedd ychydig yn llai na hanner (49%) o'r ymatebwyr yn byw mewn pentref yn y wlad a thraean yn byw mewn tref. O'r gweddill, roedd 14% yn byw mewn adeilad neu fferm yng nghefn gwlad agored, a nododd cyfran fechan iawn (3%) eu bod naill ai'n byw ar gyrion dinas fawr neu mewn dinas lai o faint.

Mae adroddiad yr arolwg yn datgelu lefelau uchel o foddhad o leoliad eu cartref ymysg preswylwyr y wlad, gyda 93% yn nodi eu bod naill ai'n fodlon iawn neu'n eithaf bodlon ar eu hardaloedd lleol fel lleoedd i fyw ynddynt.

Newid yn y boblogaeth

Yn unol â'r arolygon blaenorol yn 2004-2007, roedd yr arolwg yn amlygu patrwm o sefydlogrwydd mewn poblogaeth, a oedd yn cyd-fodoli ochr yn ochr â newid sylweddol yn y boblogaeth.

Roedd ychydig yn llai na thraean o'r ymatebwyr wedi byw yn eu cartref presennol am 20 mlynedd neu fwy, ac roedd 47% pellach wedi byw yn eu cartref am gyfnod rhwng pump a 21 mlynedd.

Bu i'r arolwg ddatgelu symudiadau'r boblogaeth wedi'i nodweddu gan symudiadau mudol pellter byr a phellter hir. O'r ymatebwyr hynny a nododd nad oeddent bob amser wedi byw yn eu hardal leol, roedd y mwyafrif ohonynt (63%) yn byw llai na 20 milltir i ffwrdd o'u cartref blaenorol; fodd bynnag, mae'n bwysig nodi bod 15% wedi symud i ffwrdd wrth ardal a oedd wedi'i lleoli rhwng 20 a 100 milltir i ffwrdd ac roedd ychydig yn llai na chwarter (23%) wedi symud pellter a oedd yn fwy na 100 milltir i ffwrdd.

Yr Iaith Gymraeg

Roedd un pumed o ymatebwyr yr arolwg yn siarad Cymraeg yn rhugl a nododd 9% pellach eu bod yn siarad Cymraeg yn 'eithaf da'.

Roedd gan fro draddodiadol Cymru wledig gynrychiolaeth gref o siaradwyr a oedd yn rhugl yn y Gymraeg gyda'r gyfran uchaf i'w chanfod yng Ngwynedd (49%); Ynys Môn (35%); Sir Gaerfyrddin (25%); a Cheredigion (24%).

Cymuned a Chelfyddyd

Bu i'r arolwg ddarparu tystiolaeth o rwydweithiau teuluol a chymunedol agos ymhlith cartrefi gwledig yng Nghymru, gyda hanner yr holl ymatebwyr yn nodi eu bod yn byw llai na phum milltir wrth aelod o'r teulu.

Roedd mwyafrif y preswylwyr a gymerodd ran yn yr arolwg (77%) naill ai'n cytuno'n gryf, neu'n cytuno bod ymdeimlad o gymuned yn eu hardal, tra bod 56% o'r ymatebwyr yn cymryd rhan weithredol mewn gweithgareddau cymunedol a drefnwyd gan grwpiau a chymdeithasau lleol a chenedlaethol.

Hapusrwydd a Lles

Roedd gan bron i hanner (48%) o'r cartrefi incwm blynyddol llai na £21,000, roedd 17% o'r rheini yn ennill llai na £10,000 y flwyddyn. O'r cartrefi a oedd yn weddill, roedd gan 40% incwm blynyddol rhwng £21,000 a £51,999, ac roedd gan 12% o gartrefi incwm blynyddol gwerth £52,000 neu fwy.

Er gwaethaf y lefelau incwm cymharol isel, nododd 34% o'r cartrefi eu bod yn byw'n gyfforddus ar eu hincwm presennol, a nododd 48% pellach eu bod yn 'ymdopi'.

Roedd ychydig dros hanner (52%) o'r holl gartrefi a gymerodd ran yn yr arolwg yn ystyried bod pobl yn eu hardal leol yn byw mewn tlodi, a oedd yn uwch na'r ffigur cyfwerth a gofnodwyd yn arolwg 2007 (43%).

Gwasanaethau Lleol

Ar y cyfan, roedd ymatebwyr yn gymharol fodlon ar ddarpariaeth y gwasanaethau yn eu hardaloedd lleol. Roedd mwy na dau draean o'r holl ymatebwyr yn teimlo bod safon gwasanaethau swyddfa'r post, ysgolion, y gwasanaeth tân, Gwasanaethau'r GIG, siopau bwyd, banciau a chymdeithasau adeiladu yn dda yn eu hardal. Yr eithriadau oedd trafnidiaeth gyhoeddus a gwasanaethau'r heddlu, bu i'r ddau o'r rhain dderbyn y cyfraddau lleiaf positif, sef 40% a 44% yn eu tro.

Roedd cartrefi incwm isel yn llawer mwy tebygol o brofi anawsterau wrth ddod o hyd i wasanaethau ieched a manwerthu allweddol fel ysbytai, meddygon teulu a deintyddion, archfarchnadoedd a gorsafoedd petrol, yn yr un ffordd â'r ymatebwyr hynny a oedd naill ai'n byw mewn pentref neu mewn cartref yng nghefn gwlad agored.

Cyflogaeth

Roedd 55% o'r holl ymatebwyr mewn cyflogaeth (naill ai'n llawn amser neu'n rhan amser neu'n hunan-gyflogedig) ac roedd traean wedi ymddeol. O'r gweddill, roedd 2% yn derbyn addysg lawn amser, 2% yn ddi-waith, 3% wedi'u cofrestru â salwch hir dymor neu'n anabl, a 3% wedi nodi eu bod yn gofalu am eu cartref.

Roedd dosbarthiad y sectorau cyflogaeth mewn ar draws cartrefi gwledig at ei gilydd yn debyg i ganlyniadau'r arolwg blaenorol yn 2007.

Mae'r canlyniadau'n nodi bod cyfran ychydig yn uwch o gartrefi wedi'u cyflogi mewn swyddi gweinyddiaeth gyhoeddus ac amddiffyn, addysg a gwaith iechyd a chymdeithasol – sef cynnydd o 39% yn 2007 i 42% yn 2010. Mae'r canlyniadau hefyd yn nodi bod 22% o'r ymatebwyr yn cael eu cyflogi mewn cyfanwerthu a manwerthu, trafndiaeth, gwestai ac arlwyo; roedd 8% yn cael eu cyflogi mewn gweithgynhyrchu; 6% yn y diwydiant adeiladu; tra bod y ffigur o ran sectorau amaethyddiaeth, hela a choedwigaeth yn parhau'n isel sef 4%.

O fewn yr ystod oedran 16-34 oed, nododd 43% o'r holl ymatebwyr eu bod wedi profi anawsterau wrth ddod o hyd i waith yn eu hardal leol.

Amgylchedd

Bu i'r arolwg archwilio barn yr ymatebwyr ar eu hamgylchedd naturiol. Roedd chwarter o'r ymatebwyr yn teimlo bod ansawdd eu

hamgylchedd naturiol lleol wedi gwella i raddau yn ystod y pum mlynedd diwethaf. Roedd ychydig yn llai na dau draean (63%) o'r farn nad oedd unrhyw newidiadau sylweddol, tra bod 10% wedi nodi y bu dirywiad.

Roedd cyfran sylweddol o bob cartref a gymerodd ran yn yr arolwg (92%) yn berchen ar gerbyd modur neu'n gallu trefnu ffordd o ddefnyddio cerbyd modur. Ymhlith y cartrefi hyn, roedd 46% yn berchen ar un cerbyd, 40% yn berchen ar ddau gerbyd ac 14% yn berchen ar dri neu fwy o gerbydau.

Hefyd, bu i'r arolwg ddatgelu dibyniaeth gref barhaus ar drafndiaeth fodurol bersonol, gyda thraean o'r holl ymatebwyr yn nodi bod eu dibyniaeth wedi cynyddu yn ystod y pum mlynedd diwethaf, ac roedd 58% pellach yn nodi bod eu dibyniaeth wedi aros yn eithaf sefydlog. Dim ond 8% o'r holl ymatebwyr a nododd fod eu dibyniaeth ar drafndiaeth fodurol wedi lleihau yn ystod cyfnod y pum mlynedd.

Am fwy o wybodaeth

Caiff yr adroddiad llawn, Arolwg Cartrefi 2010 ei gyhoeddi gan Arsyllfa Wledig Cymru. Gellir ei lawrlwytho am ddim yn:
www.arsyllfawledigcymru.org.uk.

Ffôn: 029 208 74970

e-bost: ColemanJE1@Cardiff.ac.uk